

Дудар Я. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

**КАЛІФОРНІЯ ЯК ТОПОС МИНУЛОГО
В ПІЗНІЙ ПРОЗІ ДЖОАН ДІДІОН**

Стаття присвячена дослідженню ідейно-тематичних та семантико-поетологічних особливостей пізньої прози американської письменниці Джоан Дідіон у книзі «Сині ночі». Топос Каліфорнії, що репрезентує образ минулого, дає підставу розширити дискурс пізньості та окреслити подальшу перспективу нарративних досліджень.

Концепція «пізній стиль», створена Т. В. Адорно та продовжена Е. В. Саїдом, допомагає привернути увагу літературознавців до пізньої творчості письменників, відкриваючи нові обрії їх жанрово-стильової техніки. Залучення до дискурсу гендерного аспекту репрезентації є новим кроком у літературній компаративістиці.

Актуальність звернення до цього аспекту творчості письменниці зумовлена зростанням інтересу до особливостей жіночого нарративу не тільки у світовому, але й у вітчизняному літературознавстві.

Метою статті є визначити основні риси пізнього стилю, зокрема репрезентацію минулого як топосу Каліфорнії в рамках есеїстичної прози «Сині ночі» Джоан Дідіон.

Авторка представляє багатовимірний топос Каліфорнії 60–70-х років ХХ сторіччя як поєднання спогадів та ідей з історією власного життя та країни. Занурення, що представлені рефлексією та дефлексією, засвідчують високу майстерність композиційної побудови прози. Розміщення в центрі нарративу теми самовигнання, емоційного дистанціювання, розірвання важливих емоційних зв'язків екстраполюються на художній ландшафт Каліфорнії.

Усвідомлення старіння, страх втратити свою мистецьку силу та незалежність розгортається у внутрішньому сюжеті книги. Самотність, бентежність та відчай сконцентровані в образі «синіх ночей» Нью-Йорка, що як передвісники, пророкують наближення кінця.

Жага жити та творити перемагають гіркоту, тугу за домом та сім'єю. Авторка долає страх, віднаходить силу мистецького духу перед лицем своєї долі.

Ключові слова: американська література, Джоан Дідіон, есеїстика, жіночий нарратив, пізній стиль, постмодернізм, топос.

Постановка проблеми. Е. В. Саїд у роботі, присвяченій концепції «пізній стиль» (On Late Style, 2006) [1], виділив кілька основних рис, що характерні для пізньої творчості будь-якого митця. Окрім японського письменника Ое Кендзабуро, котрий є спадкоємцем концепції Саїда [2], в компаративному аспекті розглядається творчість мало відомої в нашій країні американської письменниці Джоан Дідіон, як жіночий голос у дискурсі пізньості.

Теорія пізнього стилю, розроблена Т. В. Адорно на матеріалі музикальних творів і продовжена Е. В. Саїдом вже на основі художньої літератури, допомогла привернути увагу до вивчення творчості письменників у всьому світі, котрі, як здавалось, вже мали творче піднесення, проте продовжують дивувати новими жанрово-стильовими відкриттями.

Залучення до цієї проблеми аспекту гендерної репрезентації є новітньою науковою розвідкою в літературній компаративістиці.

Актуальність звернення до визначення цього жіночого аспекту творчості мисткині зумовлена зростанням інтересу до цієї проблеми не тільки в зарубіжному (С. де Бовуар, В. Вулф, І. Барвелл, Л. Феррісс, Л. Курті, Т. А. Тулуз), але й у вітчизняному літературознавстві (Н. Ісаєва, М. Войни, Г. Дащенко, С. Павличко, Н. Зборовська). Зокрема, творчість Джоан Дідіон до сих пір залишається поза увагою українських літературознавців і згадується лише в рамках корпусу «нової журналістики» (Л. Шутяк). Художня та публіцистична проза Дідіон була перекладена французькою, німецькою, іспанською, італійською, польською, норвезькою, фінською та російською мовами. Саме висвітлення постмодерністичних семантичних та поетологічних репрезентацій чоловічого та жіночого типів пізнього стилю в літературно-критичних та художніх дискурсах представляє новий напрям у компаративістичних дослідженнях, а залучення жінок-письменниць

надасть змогу заповнити прогалини теоретичного фундаменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зарубіжному літературознавстві творчість Дідіон пильно вивчається. Найчастіше у фокусі досліджень – наратологічна та тематична проблематика. Відомо, що письменниця високо оцінювала стиль синтаксичної побудови Е. Гемінгвея [10]. Фундаментальними є праці Дж. П. Стоут (*Strategies of Reticence: Silence and Meaning in the Works of Jane Austen, Willa Cather, Katherine Anne Porter, and Joan Didion*, 1990), Е. М. Карлсон (*Narrative vision and modern metaphysics in the essays and novels of Joan Didion*, 2020).

М. С. Лоріс наголошувала, що головною особливістю прози Дідіон завжди була техніка поєднувати фікшн та «власний голос» [8, с. 83]. Літературознавець Т-С. Зехелейн, що описує Каліфорнію в зрілій прозі Дідіон як “metaphorical space” [16], наголошує, що манера зображення простору змінюється залежно від її внутрішнього настрою. Інший підхід висвітлила К. Н. Макніс [12], котра висунула гіпотезу, що образ Каліфорнії у прозі Дідіон це “anachronistic concept”, та присвятила дослідження фрейдистським концепціям меланхолії та скорботи через репрезентацію «Я». Л. Джордж, окреслюючи питання часопростору в художній та нехудожній прозі письменниці, зауважила: “<...> the outside world remains gauzy or improbable – still in many ways a mirage” [6]. Як і інші дослідники, К. М. Вандерберг наполягає на існуванні міфологічного компонента в прозі письменниці, і наголошує, що її зріла проза вже вказує на “dissolution of personal mythologies” [15]. Вчені виділяють каліфорнійську тему як центральну в її творчості (Д. Дашко, С. Нельсон, Д. М. Файн, П. Скінезі, Ф. Сандерс, Дж. Секстон, С. Летурно).

У рамках гендерних студій у літературі прозу Дідіон досліджували, виділяючи різні тематичні і поетологічні аспекти. Так, І. Шоволтер, аналізуючи її творчість, зазначає, що Дідіон намагалася привернути увагу до теми “being a woman writer”, амбівалентності законів літературного кола та відкритої ворожості. Вона вважала, що авторка бачить своєю метою знайти свою роль у світі як жінки, що пише романи, а не «чутливу прозу» [14].

Постановка завдання. Метою статті є окреслення топосу Каліфорнії разом з іншими рисами пізнього стилю в роботі Дж. Дідіон «Сині Ночі» (*Blue Nights*, 2011).

Виклад основного матеріалу. Ім'я «Джоан Дідіон» давно стало брендом Західного Узбе-

режжя та уособлення духу бунтарства Нової журналістики. Каліфорнія ніколи не покидала сторінки її творів: статей, есеїв, романів, п'єс та репортажів. Есеїстична проза «Сині ночі» (“*Blue Nights*”, 2011) балансує між автобіографічними зізнаннями та романістичною прозою. Її стиль позначений абсолютною відвертістю з читачем, простотою нарративної та стилістичної побудови, що як ніколи наближає її до Е. Гемінгвея [7].

«Сині Ночі» розглядаються в статті як приклад пізнього стилю Дідіон. Це особливо впадає в око у процесі порівняння з книгою «Південь та Захід: із Записника» (*East and West: From a Notebook*, 2017), яку письменниця створила, подорожуючи Півднем, починаючи з Нового Орлеану, впродовж одного місяця у 70-х роках.

В есеїстичній прозі Дідіон Каліфорнія 60–70-х років оживляє як історичне, так і приватне минуле та подається як внутрішнє переживання «вигнання» (*exile*).

Інтимні драматичні події – смерть чоловіка Джона Д'юна та дочки Кантани – назавжди змінили її, принесли страх власної смерті, вразливості та сильне відчуття мистецької слабкості. Інтонія одкровення пронизана гіркою усвідомлення старіння як процесу незупинного та неминучого. Звідси копання в минулому, пошуку помилок та самозвинувачень. Наприкінці передмови до книги Дж. Дідіон пише: “I found my mind turning increasingly to illness, to the end of promise, the dwindling of the days, the inevitability of the fading, the dying of the brightness” [4, с. 3]. Ця модальність сповідання суголосна думкам Т. В. Адорно та Е. В. Саїда як момент згасання митця, відчуття наближення кінця та концентрації всієї художньої та власної історії в художньому просторі [1] та через слово – подолання думок про неминучий кінець.

Сама назва твору резонує не тільки із самоусвідомленням власної смертності, старіння та згасання. “*Blue Nights*” в її уявленні – це “the gloaming” [4, с. 3], особливий колір літніх ночей, що, як пише Дідіон, можна зустріти тільки в Нью-Йорку, і він ніколи не з'являється в Каліфорнії. Наприкінці твору вона напише: “in notes <...> called *Blue Nights* for a reason, <...> because at the time I began them I could think of little other than the inevitable approach of darker days” [4, с. 134]. Сині нью-йоркські ночі протиставлені сонячності спогадів, таким чином, семантика колоративів окреслює модули сприйняття життя мисткинею.

Композиційна структура твору замкнена в спогадах, калейдоскопічно включених у фрагменти

тексту, відкривається одруженням дочки та закінчується її смертю. Саме образ дочки у весільній сукні є вихідною точкою подальшого занурення в минуле, пов'язаний сильною символіко-флористичною рисою: *stephanotis* була вплетена в волосся дочки в день її весілля, а татуювання *plumeria* проглядало через мережево її сукні [4, с. 6].

Семантика і конотація лексики в цьому фрагменті є відображенням гіркоти відчуттів, хвили сорому та жалю: “<...> **killed** the *stephanotis*, **killed** the mint, and also **killed** the pink *magnolia*” (виділення – Я. Д.), і далі продовжує “the pink *magnolia*, I was also quite sure, would not [come back]” [4, с. 8]. Так вона відчуває цей страшний підсумок існування: є речі, котрі вже ніколи не повернути, зокрема ті, що приносили радість; ніколи не повернутися в Каліфорнію, в їхній дім, щасливі часи, коли були живими її кохані чоловік та дочка, – в минуле.

В її спогадах Кантана та вбиті квіти асоціативно поєднані: “I had seen her wishing for death as she lay on the floor of her sitting room in Brentwood Park, <...> from which she had been able to look into the pink *magnolia*” [4, с. 48].

“Time passes. Memory fades” [4, с. 13] – підсумовує авторка, немов порівнюючи в'янення квітів та спогадів із плином часу – ніщо не залишається незмінним, ніхто не залишається таким, як колись.

Авторка описує в деталях свої переживання, зокрема відчуття глибокої втрати, коли вона переформлювала водійське посвідчення у штаті Нью-Йорк. Цей розрив із місцем, де вона була щасливою, відчувається як втрата зв'язку з минулим. Авторка інтертекстуально вводить цей епізод як аллюзію на визначення “severed emotional bonds” [4, с. 11] з книги К. Меннінгена [4, с. 9] про самовбивць, котрих штовхали на цей вчинок абсолютно пересічні речі, як смерть канарки, обрізання волосся, два пропущені поїзди: “<...> when they were lost or when there was even a threat that they might be lost, the recoil of severed emotional bonds was fatal” [4, с. 9]. Найменші, майже непомітні речі, на котрих будується наше життя та які відображають його сталість, можуть штовхнути тебе до межі, що вже казати про втрату близьких людей чи власного дому. Ця «дефлексія» (*deflection*) – відштовхування від спогадів та емоційних станів – дистанціює від топосу місця (Каліфорнії) як щастя минулого та посилює відчуття вигнання в ув'язненні Дідіон.

Вона свідомо заперечує змогу розділити з іншими людьми дім у Brentwood Park. Це психологічно тонко репрезентовано в епізоді зустрічі

з дочкою нового власника, котра сказала “I grew up in your house” [4, с. 11]. Внутрішня робота відчуття-думки – заперечення – реакція фіксується в тексті: “it was gone, a teardown” [4, с. 11].

Прошло, знищено – це не тільки про квіти та дім, але й про трагедію в родині. Внутрішній сюжет проривається через структуру синтаксису, несподіваних наближеннях, логічно не поєднаних мовних одиниць, у техніці калейдоскопічної зміни фрагментів із різних етапів життя.

Каліфорнія у спогадах Дідіон – це не тільки сентиментальні замальовки переживань та відчуттів, що зберігають спогади. Але й зловісне, що лякає: змії, що лізуть під капот машини; піщані вітри, що дмуть із каньйонів, зриваючи дахи помешкань та обсипаючи стіни золою вогнищ [4, с. 27].

У такому контексті одкровенень і каяття образи-спогади, введені словом “memento”, – не риторичний прийом, а семантико-поетологічний центр всього тексту. Хоч авторка і не промовляє “memento mori”, лірико-трагічні аналізи спогадів визначають жанрову домінанту пізньої прози Дідіон.

Ця особливість її прози посилена інтертекстуальним включенням слів пісні “Hotel California” (1976) групи Eagles: “You can check out any time you like – // But you can never leave – “ [4, с. 40], що резонує з ідеями Е. В. Саїда, який звернув увагу на важливість топосу Александрії – місця розгортання художнього простору, що має ключову роль у композиційній та поетичній побудові. Видатну та єдину збірку грецького поета К. Кавафіса «Поезії» (*Poēmata*, 1935) Саїд описує як ту, в якій “Alexandria haunts his poetry” [13, с. 133]. Це зауваження не є безпідставним. Якщо поглянути на поезію «Місто», поет пише: “won't find another shore // This city will always pursue you <...> // You'll always end up in this city” [13, с. 133] – відчуття фатуму розгортається та проникає через слова одного з героїв, ними промовляє і сам митець. Приватне життя, війна, історія – все об'єднується Александрією, яку Саїд назвав “anonymous site of episodes” [13, с. 135], через те, що місто кожного разу різне – стоїть у центрі міфу, майбутнього, минулого, вигаданого чи автобіографічного.

Каліфорнія для Дідіон теж не тільки автобіографічне та минуле – це місце, куди вона більше не може повернутися, окрім як у творчості та спогадах. Хоч вона і є в реальності, але не є такою, як колись. До щастя, до минулого, до узбережжя авторка вважає неможливим повернутися: її самовигнання – це проживання в Нью-Йорку, це каяття.

Саїд аналізує поезію Кавафіса і її центральний образ як прояв хронотопу. Категорія часу – це “subjective passage into past” [13, с. 135], все, що зображене в художньому вимірі, існує лише в рамках минулого, навіть не теперішнього. Майбутнє трансформується завдяки прийому часового об’єднання епох. Часові виміри є сторінками, котрі гортає митець, – лише те, що він може досягнути та виразити словами. Відчуття наближення власної смерті ставить неминучу перешкоду, стіну, яку митець не може подолати зором. У прозі Дідіон інше сприйняття часу, це навпаки, “passage of time” [4, с. 68], намір мисткині схопити його словом, пережити знову, що виявляється марним.

Тринадцяту главу «Синіх ночей» відкривають слова: “For everything there is a season” [4, с. 68], що дає нам більш точне уявлення того, як саме авторка сприймає перебіг часу в житті та прозі. Разом із типовими для Західного узбережжя сезонами Дідіон надає відтінки особового сприйняття та описує їх як “fire season”, “the season when the fire comes”, “the season when the rain comes” [4, с. 68]. Свої враження вона узагальнює як доленосну метафору: “strokes of random fate” [3, с. 68]. В усьому вона відчуває руйнацію, напасть, стихійне лихо, проте, як не дивно, не смерть [4, с. 68].

У кожному фрагменті є спогад про певну персону, яка вже пішла з життя. Каліфорнія з усіма її небезпеками та вихором подій у 70–80 рр. ХХ ст. наповнена багатьма спогадами, історіями, але все закінчується смертю їх героїв. Так, Домініку задушили на порозі власного дому. І звучить як безсильний відчай: “blue nights themselves – suggest only death” [4, с. 68].

Топос Нью-Йорка, який лише пунктирно окреслений, не побудований як антитеза Каліфорнії – навіть відсутній. Єдиний вимір його присутності – це алегоричний образ міста «синіх ночей».

Каліфорнія уособлює літо – розквіт життя, що наповнене щастям та силою розуму. Нью-Йорк уособлює зиму, хоч і описаний нечіткими штрихами. Минуле і теперішнє. Її майбутнє також невизначено: “I have not yet located the season in which I do not hear her crooning back to the eight-track” [4, с. 68], можливо, що є ще час для весни, для нового місця.

Постаті з минулого – тільки жіночі, на котрих концентрується письменниця, також формують уявлення про Каліфорнію того часу: “1966 and 1968 <...> women who presented themselves a certain way the same time. It was a way of looking, it was a way of being” [4, с. 179].

Дідіон ніколи не вдається до детального опису зовнішності чи національної належності будь-

якої з постатей, що виринають у мережеві її спогадів. Натомість вона спрямовує фокус на певні деталі, що визначають весь образ. Ми досить чітко можемо уявити собі, як виглядала публіка наприкінці 60-х років Лос-Анджелеса, що збиралася в них вдома: “<...> many of the women present were wearing Chanel suits and David Webb bracelets, and smoking cigarettes” [4, с. 74]. Дідіон завжди повторює, що в той час ніколи не звертала уваги на те, як люди поводитись чи розважалися, все, що відбувалося, сприймалося як належне, і навіть думки, що це неправильний стиль життя, не з’являлось.

Дідіон описує сильні жіночі каліфорнійські образи: Конні Вальд, що гордо вдягала шовкові сукні, що дісталися їй ще 30 років тому, в часи роботи моделлю, її незмінна звичка їздити ролс-ройсом по Беверлі Гіллз, у 90 років готувати самій звані обіди та вирощувати троянди [4, с. 77]; Таша Річардсон, що у 17 років допомагала своєму батькові-режисеру – керувала побудованим для зйомок містом *Le Nid du Duc*, готувала всій команді та гостям обід, займалася вихованням та наглядала за двома сестрами та двома кузинами.

Деякі дослідники (Р. Каск, Дж. Ларсон, Б. Качка) зазначають, що головна тема та предмет «Синіх Ночей» – саме стосунки батьків та дітей, проте, як пише сама Дідіон, “this refusal even to engage in such contemplation, this failure to confront the certainties of aging, illness, death. This fear” [4, с. 53]. Легко прочитується власний страх і його усвідомлення, що резонує з пізніми роботами інших письменників, як наприклад, з творами Ое (『取り替え子』、2000; 『晩年様式集』、2011): в першому він переживає смерть свого близького друга, а з цим усвідомлення страху своєї смерті і подальшої долі свого сина. Твори, в яких центральною постає тема власного кінця, є, за визначенням самого Саїда [13, с. 92], рисою пізнього стилю.

Дідіон звертається до жанру мемуарної есеїстики, що уможлиблює відвертий діалог із читачем та собою. Її наративна техніка не виключає побудову «охудожненого» простору, проте дає ширші можливості для досягнення головної цілі авторки: “tell you this true story just to prove that I can. That my frailty has not yet reached a point at which I can no longer tell a true story” [4, с. 109]. Головна мета – викласти правду, як вона є, нічого не приховуючи, нічого не змінюючи. “It is hard to find California now, unsettling to wonder how much of it was merely imagined or improvised; melancholy to realize how much of anyone’s memory is no true memory

at all but only the traces of someone else's memory" [11, с. 138] – написала в есеї Дідіон в 60-х роках, завжди в пошуку правди.

Авторка прямо пише про своє ставлення до старіння та думки про неминучу смерть: "In fact I had lived my entire life to date without seriously believing that I would age" [4, с. 137]. Страх прочитується на кожній сторінці – втратити розум, силу митця та індивідуальну самотність – незалежність. Насамперед це стосується творчості, яку Дідіон характеризує так: "I was doing no more than sketching in a rhythm and letting that rhythm tell me what it was I was saying" [4, с. 103]. Яскравими прикладами можуть слугувати "The White Album" (1979) та "The Last Thing He Wanted" (1996). Дослідники та критики говорять про стилістичну майстерність письменниці, зокрема простоту наративу, вибірковість тематико-проблематичної проекції, що є інструментом впливу на сприйняття публіки [3].

Вражаючи майстерність будувати характер героя, лише окреслюючи манеру одягатися чи звичку давати звані обіди, допомагати друзям із найінтимнішими проблемами, тримаючи келих шампанського на яхті у Тихому океані – Дідіон спроможна подати тисячі епізодів картин-спогадів (синтез усього потроху) людей та життя Каліфорнії, частиною якої вона була сама. Дідіон створила цей вже безсмертний образ Західного Узбережжя часу Шерон Тейт, війни у В'єтнамі, розпаду соціальних криз.

Якщо поглянути на мапу, побачимо, що Каліфорнія має спільний кордон із Мексикою. Дідіон часто використовує іспанські слова для додаткового підкреслення звичайності та реалій життя штату: Кантана кричить "Vibora!" [4, с. 72], і Дідіон пояснює, що в Лос-Анджелесі кожен знає, що це означає не тільки «змія», але гримуча змія, адже їх там повно; перехожі на вулиці милувалися маленькою Кантаною і говорили "hermosa", "chula" [4, с. 71–72]. Місцевий колорит, атмосфера тепла та добра прив'язуються до іспанської мови в тексті.

Навіть ім'я Кантани має топографічну складову частину: Дідіон зізнається, як в одну з подорожей до Мексики з Джоном вони побачили на карті місце *Quintana Roo* і вирішили, що саме так назвуть свою дочку. На цій ділянці землі в той час ще нічого не було побудовано біля столиці: "<...> terra incognita <...> as was the infant in the nursery at St. John's" [4, с. 60].

Кар'єру Дідіон почала у редакції *Vogue*, потім почала писати незалежно для *Life*, *Esquire*, *The*

Saturday Evening Post, *The New York*, стоячи на авангарді «Нової журналістики» разом із Т. Вулфом, Х. Томпсоном, Дж. Бресліном, М. Герром та ін. [9]. Такий досвід вплинув та визначив її літературну творчість. Авторка абсолютно непередбачувано писала про проблеми країни (Чорні Пантери, вбивства Сім'єю Менсона, Джорджія О'Кіф, Ель Сальвадор, Рональд Рейган, Куба та ін.). Проте і прямота висловлювання може бути різною: "I encouraged the very difficulty I was having laying words on the page. I saw it as evidence of a new directness. I see it differently now. I see it now as frailty" [4, с. 104]. Так авторка зізнається, що відбулася трансформація від прямої до вразливості. Це її глибоке внутрішнє самовідчуття, але написане нею залишається відвертим.

Своє життя нині письменниця описує, створюючи гіркий образ майбутнього кінця – як "*Pass into nothingness*" [4, с. 131]. Але вона боїться не "nothingness", а втрати свого саява творчого розуму, мистецької немочі. Знову і знову вона запитує себе: "Can you evade the dying of the brightness?" [4, с. 148]. З усіх сил вона відчайдушно намагається пристосуватися до свого нового життя, до себе, до своєї роботи. Разом із цим постає страх втрати себе як майстра: "What if I can never again locate the words that work?" [4, с. 110]. Новеліст Н. Річ сказав про Дідіон, що вона спроможна "elevating personal experience into universal revelation" [5, с. 15], і кожна проблема, яку репрезентувала авторка – втрата дитини, друзів, дому, надії, старіння, страх смерті, – стосується кожного – людини та митця.

Висновки і пропозиції. У пізній роботі Джоан Дідіон «Сині Ночі» створено багатоаспектний топос минулого Каліфорнії 60–70-х років ХХ ст., в якому поєднані автобіографічні мотиви, спогади, погляди на розвиток країни та ситуації з власного життя. В основі композиції книги – рефлексивні та дефлексивні занурення у власне та національне минуле. Жіночий наратив пов'язаний із тематизацією добровільного самовигнання та емоційного дистанціювання від дому. Розірвання таких важливих зв'язків, як людина-земля, людина-сім'я, минуле-теперішнє, знаходить ліричний вихід в описах краю, до якого неможливо звикнути та розлюбити, віддати чи розділити з кимось.

Іншою важливою темою пізньості є усвідомлення кінцевості власного життя, неможливість втекти чи запобігти старінню, в'яненню тіла та розуму. Страх втрати творчих сил визначає розгортання внутрішнього сюжету книги. Гіркота самотності, стирання дорогих серцю спогадів

сконцентровані в образі «синіх ночей» як передвісників невідворотного майбутнього, з яким вона відмовляється змиритись.

Жіночі образи, на яких чекає фатум та смерть, самотність та втрата дитини існують на фоні шарму Голівуду та виру Океану, дзвінкої теплоти іспанської мови та чарівних квітів на сторінках її пам'яті. Вони уособлюють силу духу та безстрашність перед лицем своєї людської та мистецької долі. Минуле може віддалятися, рідна домівка бути зруйнованою та недосяжною, проте жага жити та творити залишають митця, попри всі випробування.

Таким чином, ідейно-тематичні та семантико-поетологічні особливості пізньої творчості американської письменниці Дж. Дідіон дають підставу розширити уявлення про дискурс «пізнього стилю», розпочатий Т. В. Адорно та продовжений Е. В. Саїдом, разом із багатьма сучасними літературознавцями, включивши в нього важливий гендерний аспект.

Запропонований матеріал дає змогу окреслити перспективу подальших нарративних досліджень жіночої прози в американській та світовій літературі XX – XXI ст. у цьому аспекті.

Список літератури:

1. Дудар Я. О. Концепція пізнього стилю митця як духовний феномен в роботах Теодора В. Адорно та Едварда В. Саїда. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2019. Вип. 42. Том 2. С. 127–133.
2. Дудар Я. О. Ое Кендзабуро: про концепцію «пізній стиль» Едварда В. Саїда. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2019. Вип. 43.
3. Dean M. The Women Who Made an Art of Having an Opinion. URL: <https://www.google.com/books/edition/Sharp/Zkc9DwAAQBAJ?hl=en&gbpv=1> (дата звернення 15.03.2020)
4. Didion J. *Blue Nights*. New York : Alfred A. Knopf, 2011. 208 p.
5. Didion J. *East and West: From a Notebook*. New York : Alfred A. Knopf, 2017. 136 p.
6. George L. Joan Didion's California captured in sweeping new collection URL: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/books/story/2019-11-08/joan-didion-1960s-70s-david-ulin> (дата звернення 15.03.2020)
7. Lafrance A. "Why's this so good?" No. 79: Joan Didion, Hemingway, and mathematically musical writing. URL: <https://nieman.harvard.edu/stories/whys-this-so-good-no-79-joan-didion-hemingway-and-mathematically-musical-writing/> (дата звернення 15.03.2020)
8. Loris M. C. Innocence, Loss, and Recovery in the Art of Joan Didion. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/INNOCENCE%2C-LOSS%2C-AND-RECOVERY-IN-THE-ART-OF-JOAN-Loris/9d1237dec7ea0c2b1ad6f50030b31c9b70591b7> (дата звернення 15.03.2020)
9. Maslin J. The Gang That Wouldn't Write Straight: Wolfe, Thompson, Didion and the New Journalism Revolution. URL: <https://www.nytimes.com/2005/12/06/arts/the-gang-that-wouldnt-write-straight-wolfe-thompson-didion-and-the-new.html> (дата звернення 15.03.2020)
10. Merrigan T. W. How Joan Didion Was Affected By Retyping the Stories of Ernest Hemingway. URL: <https://medium.com/@twmerrigan/how-joan-didions-love-for-ernest-hemingway-disproves-the-truism-that-writers-need-to-find-their-6058734d4b42> (дата звернення 15.03.2020)
11. Michaels L., Reid D. / edited by R. Scherr. *West of the West: Imagining California*. New York : North Point Pr, 1989. 332 p.
12. Nowak McNeice K. California and the Melancholic American Identity in Joan Didion's Novels: Exiled from Eden. URL: https://books.google.com.ua/books?id=cwB-DwAAQBAJ&dq=Didion&source=gbs_navlinks_s (дата звернення 15.03.2020)
13. Said E. *On Late Style: Music and Literature Against the Grain* / edited by M. Wood. London: Bloomsbury Publishing Plc, 2006. 208 p.
14. Showalter E. *A Jury Of Her Peers: American Women Writers from Anne Bradstreet to Annie Proulx* URL: https://books.google.com.ua/books/about/A_Jury_of_Her_Peers.html?id=743tTHz58l8C&redir_esc=y (дата звернення 15.03.2020)
15. Vandenberg K. M. Joan Didion's memoirs: substance & style. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01440357.2017.1326451?scroll=top&needAccess=true&journalCode=fprs20> (дата звернення 15.03.2020)
16. Zehelein E.-S. "A good deal about California does not, on its own preferred terms, add up": Joan Didion between Dawning Apocalypse and Retrogressive Utopia. URL: <https://journals.openedition.org/ejas/9324> (дата звернення 15.03.2020)

Dudar Ya. O. CALIFORNIA AS TOPOS OF THE PAST IN LATE WRITING OF JOAN DIDION

The article is devoted to the study of the thematic and poetic features of the late prose “Blue Nights” of the American writer Joan Didion. California as topos represents the image of the past, gives a possibility to expand the scope of discourse of lateness and outline the further perspective of narrative exploration.

The concept of “late style”, created by Theodor W. Adorno and continued by Edward W. Said, helps to turn the attention of literary scholars to the late creativity of writers, opening new horizons of genres and style techniques. Engaging in the discourse, the gender aspect of representation is a new step in comparative literature studies.

Appealing to this aspect of the writer’s work is caused by the growing interest to the features of the female narrative not only worldwide, but also in Ukrainian literary studies.

The purpose of the article is to identify the main features of the late style, including the representation of the past as California’s topos, in the context of Joan Didion’s late prose.

The author constructs a multidimensional topos of California of the 1960s and 1970s with a combination of memories and ideas about the history of one’s life and country. The immersions represented by reflection and deflection, show the high mastery of writer’s narrative technique. Placing in the center of the narrative the theme of self-exile, emotional distancing, and the breaking of important emotional bonds are extrapolated to the artistic landscape of California.

An awareness of aging, the fear of losing one’s artistic power and independence unfolds in the book’s inner plot. Loneliness, confusion and despair are concentrated in the image of New York’s “blue nights”, which foretells the one’s end.

The thirst for life and creation overcomes bitterness, missing the home and family. The author overcomes her fear, finds the power of artistic spirit in the face of her destiny.

Key words: *American literature, Joan Didion, essay, female narrative, late style, postmodernism, topos.*